

1.4.2. İctihadın Şartları

İctihâd, uzmanlık derecesinde ilmi bir faaliyettir. Dolayısıyla ictihad yapmak için gerekli donanıma sahip olmak gerekir. Bu şartlar da şunlardır:

- Müctehit öncelikle dinin temel kaynakları olan Kur'an ve sünneti bilmelidir. Ayetlerin kendine has bir dili, üslubu ve nüzul sebebi vardır. Hadislerin ise bir vürûd sebebi ve kültürel arka planı vardır. Müctehidin bu konularda gerekli birikim ve donanıma sahip olması gerekir. Ayrıca müctehid Kur'an ve sünneti anlayabilecek derecede Arapçayı da bilmelidir.
- Müctehit, fıkıh ilmini ve tarihini bilmelidir. Fıkıh, hem uygulama hem de düşünce düzeyinde tarih boyunca büyük bir gelişim göstermiştir. Bazı konularda icmalar oluşmuştur. İctihat yapılırken tarihî mirastan yararlanmak gerekir.
- Müctehit, fıkıh ilminde yeterli derecede bilgi ve birikime sahip olmalıdır. Özellikle fıkhın kaynaklarını ve bu kaynaklardan hüküm çıkarabilmenin yol ve yöntemlerini bilmelidir.
- Müctehit, dinin genel amaçlarını bilmelidir. Çünkü yapılacak ictihat, dinin genel amaçlarına uygun ve yerinde olmalıdır. Müctehit hakkında kesin delil bulunan hükümlerde ictihat yapılamaz. Örneğin, namazın ve orucun farz olması içtihada konu olmaz. Ancak hakkında kesin delilin bulunmadığı konularda ictihad yapılabilir. Örneğin, cuma namazının farz olması ictihada konu olmaz ama cuma namazının şartları konusunda ictihat yapılabilir. Müctehit nasih mensuh kunularını da bilmelidir.
- Müctehidin, toplumun değişen hayat şartlarını ve ihtiyaçlarını iyice kavramış olması gerekir. Ayrıca içinde yaşadığı toplumun örf ve âdetlerini iyi bilmelidir. Çünkü örf ve âdetler de fıkhi hükümler çıkarılırken istifade edilen delillerdendir.

TARTIŞALIM

Ebu Hanife şöyle demiştir:
"Bizim ictihad yoluyla elde etmiş olduğumuz görüşümüz doğrudur; ama hatalı olma ihtimali de vardır. Diğer görüşler ise bizce yanlıştır; ama doğru olma ihtimali taşımaktadır. Bizim elde edebildiğimiz herhangi bir hüküm, bizce doğru olan en güzel görüştür. Kim bundan daha iyisini ortaya koyarsa doğru olan odur, biz de ona uyarız."
Hayrettin Karaman İslam Hukukunda Ictihad, s. 149-150.

Ebu Hanife'nin bu görüşünü ictihadla varılan hükümlerin önemi bakımından tartışınız.

7 Bk. Bakara suresi, 173. ayet, Mâide suresi, 3. ayet.

Müctehidde Bulunması Gereken Özellikler

- Arap diline vakıf olmak
- Fıkıh usulünü bilmek
- Dinin genel amaçlarını bilmek
- Nasih-mensuh bilmek
- Kur'an-ı bilmek
- Sünneti bilmek
- Üzerinde icma edilmiş konuları bilmek

8 Bk. Buhârî, İ'tisâm, 20, 21; Müslim, Akdiye, 15; Ebû Dâvûd, Akdiye, 2.